तीर्थविशेषः। यथा, महाभारते।३।८३।१५०।
"विमोचनमुपस्पृश्य जितमन्युर्जितेन्द्रियः।
प्रतिग्रहकृतैर्दोषैः सर्व्वैः स परिमुच्यते॥"
पुं, महादेवः। यथा, महाभारते।१३।१७।५६।
"विमोचनः समुरणो हिरण्यकवचोद्भवः॥")

विमोहनं, क्ली, वैचित्तीकरणम्। विपूर्व्वमुह-धातोरनट्(ल्युट्)प्रत्ययेन निष्पन्नम्॥ (विमोहयतीति। वि+मुह+णिच्+ल्युः। विमोहके, त्रि। यथा, भागवते। ११। २४। ६।
"ततो विकुर्व्वतो जातो योऽहङ्कारो विमोहनः॥")

विमोहितः, त्रि, (वि+मुह+णिच्+क्तः।) मोहयुक्तः। मोहितः। यथा,—
"तावप्यतिबलोन्मत्तौ महामायाविमोहितौ।
उक्तवन्तौ वरोऽस्मत्तो व्रियतामिति केशवम्॥"
इति देवीमाहात्म्यम्॥

वि(बि)म्बं, क्ली, (वी गत्यादिषु+"उल्वादयश्च।" उणा० ४। ९५। इति वन् प्रत्ययेन निपातनात् साधुः।) प्रतिविम्बम्। कमण्डलुः। इति संक्षिप्तसारोणादिवृत्तिः॥ (मूर्त्तिः। यथा, भागवते। ३। २। ११।
"प्रदर्श्यातप्ततपसामवितृप्तदृशां नृणाम्।
आदायान्तर्दधात् यस्तु स्वविम्बं लोकलोचनम्॥"
तथाच राजतरङ्गिण्याम्। ३। ४६६।
"मेघवाहनभूभर्त्तृपत्न्या भिन्नाख्यया कृते।
विहारेऽपि तया बुद्धविम्बं साधु निवेशितम्॥")
विम्बिकाफलम्। तेलाकुचा इति भाषा। इति मेदिनी। वे, ७॥ (यथा, कुमारे। ३। ६७।
"उमामुखे विम्बफलाधरोष्ठे
व्यापारयामास विलोचनानि॥")
अस्य पर्य्यायः। तुण्डिकेरी २ रक्तफला ३ बिम्बिका ४ पीलुपर्णी ५। इत्यमरः॥ ओष्ठी ६ बिम्बी ७। इति रत्नमाला॥ बिम्बा ८ बिम्बकम् ९ बिम्बजा १०। इति शब्दरत्नावली॥ अस्य गुणाः। पित्तकफच्छर्द्दिव्रणहृल्लासकुष्ठनाशित्वम्। इति राजवल्लभः॥ अपि च।
"बिम्बी रक्तफला तुम्बी तुण्डिकेरी च बिम्बिका।
ओष्ठोपमफला प्रोक्ता पीलुपर्णी च कथ्यते॥
बिम्बीफलं स्वादु शीतं गुरु पित्तास्रवातजित्।
स्तम्भनं लेखनं रुच्यं विबन्धाध्मानकारकम्॥"
इति भावप्रकाशः॥

वि(बि)म्बः, पुं क्ली, (वी+"उल्वादयश्च।" उणा० ४। ९५। इति वन्प्रत्ययेन साधुः।) सूर्य्यचन्द्रमण्डलम्। इत्यमरः॥ (यथा, प्रबोधचन्द्रोदये ६ अङ्के।
"असौ त्वदन्यो न सनातनः पुमान्
भवान् न देवात् पुरुषोत्तमात् परः।
स एव भिन्नस्त्वमनादिमायया
द्विधेव विम्बं सलिले विवस्वतः॥"
यथाच मार्कण्डेये। ८४। ११।
"ईषत्सहासममलं परिपूर्णचन्द्र-
बिम्बानुकारि कनकोत्तमकान्तिकान्तम्॥"
मण्डलमात्रेऽपि। यथा, ऋतुसंहारे। १। ४।
"नितम्बबिम्बैः सुदुकूलमेखलैः
स्तनैः सहाराभरणैः सचन्दनैः।
शिरोरुहैः स्नानकषायवासितैः
स्त्रियो निदाघं शमयन्ति कामिनाम्॥"
यथाच कुमारे। ७। २२।
"आत्मानमालोक्य च शोभमान-
मादर्शबिम्बे स्तिमितायताक्षी।
हरोपयाने त्वरिता बभूव
स्त्रीणां प्रियालोकफलो हि वेशः॥")

वि(बि)म्बः, पुं, (वी+वन्प्रत्ययेन साधुः।) कृकलासः। इति मेदिनी। वे, ७॥

वि(बि)म्बकं, क्ली, (विम्ब+स्वार्थे कन्।) चन्द्रसूर्य्यमण्डलम्। विम्बिकाफलम्। इति शब्दरत्नावली॥ (सञ्चकः। साँच इति भाषा॥ यथा, नैषधे। २२। ४७।
"विधिर्व्विधर्त्ते विधिना वधूनां
किमाननं काञ्चनसञ्चकेन॥"
अत्र। "काञ्चनस्य सञ्चकेन विम्बकेन॥" इति नारायणीटीका॥)

वि(बि)म्बजा, स्त्री, (विम्बं फलं जायतेऽस्यामिति। जन्+डः।) बिम्बिका। इति शब्दरत्नावली॥

वि(बि)म्बटः पुं, सर्षपः। इति शब्दचन्द्रिका॥

वि(बि)म्बा, स्त्री, (विम्बं फलमस्त्यस्यामिति। विम्ब+अच्। टाप्।) विम्बिका। इति शब्दरत्नावली॥

वि(बि)म्बिका, स्त्री, विम्बम्। इत्यमरः॥ (यथा,—
"तुम्बी रक्तफला विम्बी तुण्डीकेरी च विम्बिका॥"
इति वैद्यकरत्नमालायाम्॥)
चन्द्रसूर्य्यमण्डलम्। इति शब्दरत्नावली॥

वि(बि)म्बी, स्त्री, (विम्ब+गौरादित्वात् ङीष्।) बिम्बिका। इति शब्दरत्नावली॥ (यथा,—
"काकादनीं चित्रफलां विम्बीं गुञ्जाञ्च
धारयेत्॥"
इति सुश्रुते उत्तरतन्त्रे ३२ अध्यायः॥)

वि(बि)म्बुः, स्त्री, गुवाकः। इति केचित्॥

वि(बि)म्बोष्ठः } त्रि, (विम्ब+ओष्ठः। "ओत्वो-
वि(बि)म्बौष्ठः } ष्ठयोः समासे वा।" इति पाक्षिकोऽकारलोपः।) विम्बे इव ओष्ठौ यस्य। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥

वियच्चारी, [न्] पुं, (वियति आकाशे चरतीति। चर+णिनिः।) चिल्लः। इति शब्दमाला॥ आकाशगामिनि, त्रि॥

वियत्, क्ली, (वियच्छति न विरमतीति। वि+यम+"अन्येभ्योऽपि दृश्यते।" ३। २। १७८। इति क्विप्। क्वौ चगमादीनामिति मलोपे तुक्।) आकाशम्। इत्यमरः॥ (यथा, भागवते। ३। ८। ३३।
"तर्ह्येव तन्नाभिसरःसरोज-
मात्मानमम्भः श्वसनं वियच्च।
ददर्श देवो जगतो विधाता
नातः परं लोकविसर्गदृष्टिः॥"
द्यावापृथिव्यौ। अत्र द्विवचनस्य प्रयोगः स्यात्। यथा, तैत्तिरीयब्राह्मणे। १। १। ३। २।
"द्यावापृथिवी सहास्ताम्। ते वियती अब्रूताम्॥"
तथाच शतपथब्राह्मणे। ७। १। २। २३।
"तयोर्वियत्योर्योऽन्तरेणाकाश आसीत् तदन्तरिक्षमभवत्॥" * ॥ वि+या+शतृ। गमनशीले, त्रि। यथा, भागवते। ७। ६। १४।
"कुटुम्बपोषाय वियन्निजायु-
र्न बुध्यतेऽर्थं विहतं प्रमत्तः॥"
तथा, तत्रैव। ९। २१। ३।
"वियद्वित्तस्य ददतो लब्धं लब्धं बुभूषतः।
निष्किञ्चनस्य धीरस्य सकुटुम्बस्य सीदतः।
व्यतीयुरष्टचत्वारिंशदहान्यपिबतः किल॥"
"वियद्वित्तस्य वियतो गगनादिव उद्यमं विनैव दैवादुपस्थितं वित्तं भोग्यं यस्य। यद्वा वियत् व्ययं प्राप्नुवद्वित्तं भोग्यं यस्य।" इति तट्टीकायां श्रीधरस्वामी॥)

वियद्गङ्गा, स्त्री, (वियतो गङ्गा।) स्वर्गगङ्गा। इत्यमरः॥

वियद्भूतिः, स्त्री, (वियतो भूतिर्भस्मेव।) अन्धकारः। इति त्रिकाण्डशेषः॥

वियन्मणिः, पुं, (वियतो मणिः।) सूर्य्यः। इति हारावली॥

वियमः, पुं, (वि+यम+"यमः समुपनिविषु च।" ३। ३। ६३। इत्यप्।) संयमः। इत्यमरः॥ दुःखम्। इति स्वामी॥

वियातः, त्रि, (विरुद्धं निन्दां यातः प्राप्तः।) निर्लज्जः। इत्यमरः॥

वियामः, पुं, (वि+यम+घञ्।) संयमः। इत्यमरः॥

वियुक्तः, त्रि, वियोगविशिष्टः। विपूर्व्वयुजधातोः क्तप्रत्ययेन निष्पन्नः॥ (यथा, देवीभागवते।२। ९। १३।
"किं करोमि क्व गच्छामि मृता मे प्राणवल्लभा।
न वै जीवितुमिच्छामि वियुक्तः प्रिययानया॥")

वियोगः, पुं, (वि+युज+घञ्।) विच्छेदः। तत्पर्य्यायः। विप्रलम्भः२ विप्रयोगः ३ विरहः४। इति हेमचन्द्रः॥ (यथा, भागवते।९।१३। ९।
"यस्य योगं न वाञ्छन्ति वियोगभयकातराः।
भजन्ति चरणाम्भोजं मुनयो हरिमेधसः॥")

वियोगभाक्, [ज्] त्रि, (वियोगं भजते इति। भज+विण्।) विच्छेदयुक्तः। यथा, नैषधे।
"वियोगभाजोऽपि नृपस्य पश्यता
तदेव साक्षादमृतांशुमाननम्।
पिकेन रोषारुणचक्षुषा मुहुः
कुहूरुताहूयत चन्द्रवैरिणी॥"

वियोगी, [न्] पुं, (वियोगोऽस्यास्तीति। वियोग+इनिः।) चक्रवाकः। इति शब्दचन्द्रिका॥ वियोगयुक्ते, त्रि॥ (यथा, मार्कण्डेये।२२।२५।
"ताः शोच्या या वियोगिन्यो न शोच्या या
मृताः सह।
भर्त्तुर्व्वियोगस्त्वनया नानुभूतः कृतज्ञया॥")